

## Lektion 16

# Reformationen og folkekirken

### År 1500: Reformationen – luthersk, reformert, anglikansk

Den næste store splittelse kom i 1500-tallet. Og det var der, den lille gren, som folkekirken (Den lutherske kirke) i virkeligheden er, når vi ser på det store kirketræ (se bilag). Den lutherske kirke udskilte sig fra den romersk katolske kirke, da Luther indledte reformationen.

Luther var utilfreds med, at kirken var blevet en enorm magtfuld instans, der brugte mere tid på at skrabe penge til sig end på at forkynde evangeliet. Det var i særdeleshed afladshandelen, som kritiseredes af Luther. Paven udstedte i 1507 afladsbreve for at få penge til opførelsen af Peterskirken i Rom. Tanken bag afladsbrevene var, at helgener og martyrer havde gjort så mange gode gerninger, at kirken kunne sælge ud af dem; ved at købe disse overskydende gode gerninger, kunne man altså handle sig til Guds velsignelse! Man kunne købe aflad for de forkerte handlinger, man havde begået i sit liv og på den måde undgå at blive dømt så hårdt, når den tid skulle komme. - Og da vi mennesker nu engang ikke kan lade være med at synde/kvaje os, var der godt gang i afladshandelen.

### År 1517: 90 teser på kirkedøren i Wittenberg

Det var afladshandlen, der for alvor satte reformationen i gang. I 90 teser præciserede Luther kirkens mange fejl. Luther ønskede ikke en splittelse, men den blev uundgåelig efter disse teser og den voldsomme kritik af kirken. Den katolske kirke valgte at stemple Luther som kætter og bandlyse ham, altså smide ham ud af kirken. Dermed var Luther fredløs i kirkelig forstand.

### Luther

Luther skulle efter farens ønske have været jurist, men en voldsom oplevelse under et tordenvejr fik Luther til at vælge klostervejen. Luther var et angst menneske og var ekstremt bange for det, man kalder prædestinationstanken, tanken om, at nogle er forudbestemt til at skulle fortabes. Han kæmpede med det gennem hele sit studie, og også senere som teologiprofessor. En dag får Luther en stor erkendelse. Den dag har man senere kaldt for det reformatoriske vendepunkt – og på ganske kort formel kan man sige, at det for Luther pludselig blev Guds nåde, der var fortegnet, frem for Guds dom: Guds retfærdighed, som for Luther altid havde været lig med dom, så han nu pludselig som det stik modsatte, nemlig som Guds kærlighed. Denne erkendelse gav Luther en stærk forståelse af, at man ikke, gennem det man gør, kan gøre sig fortjent til Guds kærlighed og nåde,

men at disse rækkes til én helt ufortjent. De er med et andet ord ”gratis” – et ord, der er udledt af det latinske ord for nåde, ”gratia”.

## **Luther i overskrifter**

### **1. Mennesket er både retfærdigt og en synder**

Mennesket er en synder, vi kan ikke af os selv komme fri af synden. Og mennesket er retfærdiggjort, for Kristus har én gang for alle retfærdiggjort os over for Gud. Det er ikke en vekselvirkning – men en samtidighed. Vi er retfærdiggjorte syndere. Gud elsker os på trods. Mennesket kan ikke retfærdiggøre sig selv over for Gud, men Gud har gjort det for os.

### **2. Sola Gratia = Guds nåde alene**

Vi kan ikke ved egne handlemåder fortjene frelsen. Det er alene Gud, der frelser. Det eneste, vi kan møde Gud med, er troen. Frelsen er Guds handling med mennesket.

### **3. Sola Fidei = Troen alene**

Troen skænkes af Gud. Troen er ikke noget, det enkelte menneske kan præstere, men noget der skænkes os af Gud. Og det er troen alene, der frelser.

### **4. Sola Scriptum = Skriften alene**

Luther forsøgte at skrælle alle menneskelige påhit og opståede traditioner væk for at komme tilbage til udgangspunktet: Bibelen. Bibelen skulle være den eneste autoritet.

### **5. Det almindelige præstedømme over for det hellige**

Luther havde en klar opfattelse af, at alle mennesker, der er døbt, er præster for Gud; præster er altså ikke kun dem, der er ordineret til det. Luther præciserer derved alle menneskers ligeværd over for Gud. At man alligevel har brug for ordinerede præster i den lutherske kirke skyldes et behov for, at der er nogle, der er udpegede til at sørge for, at sakramenterne og ordet bliver forvaltet ordentligt. Præster er altså til for en god ordens skyld.

### **6. Nadveren**

Nadveren er en gave fra Gud. Gud er til stede ”i, over og under” nadveren, når den modtages i tro.

Den lille gren, der hedder Den Evangelisk Lutherske Kirke i Danmark eller folkekirken, er en del af den evangelisk lutherske gren. I dag vedkender vi os fortsat de forskellige skrifter, man dengang anerkendte som bekendelsesskrifter. De trosbekendelser, vi bruger i dag i folkekirken, er de oldkirkelige, som Luther tog med fra den katolske kirke, og som blev de gældende trosbekendelser i

vores kirke; den apostolske, den athanasiske og Nicænum. Derudover har folkekiren to andre bekendesskrifter, som stammer fra reformationen: Den Augburgske Bekendelse og Luthers lille katekismus. Luthers lille katekismus er Luthers forsøg på at beskrive, hvad kristendom er. Der gøres også i dag forsøg på at skrive katekismer formuleret i et nutidigt sprog.

### **Andre protestanter – de reformerte og den anglikanske kirke**

Der var andre end Luther, der protesterede – også folk, der havde en anden holdning end Luther. Flere grupper gjorde altså op med den katolske kirke, og derfor blev der ud fra disse protester dannet forskellige kirkesamfund:

- Den luthersk evangeliske kirke – primært Tyskland og Skandinavien
- Den reformerte kirke – primært Holland og Schweiz
- Den anglikanske kirke – primært England

### **Splittelserne fortsætter**

Der findes mange forskellige protestantiske evangeliske kirker. Her er nogle af de største:

#### Pinsekirken

- Da den moderne pinsebevægelse tog sin spæde begyndelse i USA i 1906, var tanken ikke at danne en ny kirke. På bare 100 år er pinsebevægelsen imidlertid blevet et af verdens hurtigst voksende.
- Bevægelsens stærke vægtning af Helligåndens frie virke passede dårligt ind i de gamle kirkers kristendomsforståelse, og den naturlige konsekvens blev dannelsen af et nyt kirkesamfund.
- Pinsekirken har ikke nedfældet sin troslære eller bekendelse på skrift. Man holder sig til Bibelen, som man anser for Guds oprindeligt inspirerede ord og derfor tager som ufejlbarlige vidnesbyrd om Guds vilje med mennesker. Helligånden er det element, der skal hjælpe menigheden og den enkelte troende til en nutidig forståelse af de bibelske skrifers inderste mening og betydning.
- Dåben foregår ved fuld neddykning, idet man henviser til praksis blandt de første kristne, og man praktiserer såkaldt 'trosdåb' af voksne og ikke barnedåb, som de fleste andre kirker. Dåben af voksne henviser til Pinsekirkens vægtning af omvendelsen og troen på Jesus som en personlig frelser for det enkelte menneske. Omvendelsen er på den vis en aktiv handling, hvor den troende skal kunne forstå den betydning, det har for én selv, at man nu vender sig helt og fuldt til Kristus.

- Et særligt træk, som måske er det mest karakteristiske ved Pinsekirkens tro og lære, er den måde, Helligånden giver sig til kende dels gennem tungetale og dels gennem helbredelser ved bøn og håndspålæggelse i menigheden. Tungetale er det fænomen, hvor enkelte eller flere af menighedens medlemmer under en trancelignende tilstand bryder ud i sang eller tale. Det sker spontant og normalt på et 'uforståeligt' sprog, som kun enkelte i menigheden er i stand til at 'oversætte' eller fortolke. Tungetalen menes at indeholde budskaber direkte fra Gud og spiller en stor rolle i pinsekirkernes tro og praksis. Det samme gør helbredelse ved bøn og håndspålæggelse. I princippet er det muligt for alle i Pinsekirken at helbrede ved bøn og håndspålæggelse. Man har dog en udbredt forståelse af, at enkelte medlemmer har særlige 'nådegaver', der sætter dem i stand til at helbrede med stærkere helligåndskræfter end andre.
- Globalt set er Pinsekirken det hurtigst voksende kirkesamfund.

### Baptistkirken

- Baptisterne er, ligesom Luthers og Calvins kirker, børn af 1500-tallets reformation.
- Fordi Lutherdommen blev indført i Danmark 1536, blev de få baptister, der var i landet, forfulgt. Først i 1800-tallet blev den første baptist døbt i Danmark.
- Der er baptistkirker i over 200 lande.
- Der er ca. 5300 døbte medlemmer af Baptistkirken i Danmark, fordelt på 47 menigheder
- Den største forskel mellem folkekirken og baptistkirken er synet på dåben. I baptistkirken har man ikke barnedåb, men voksendåb eller "Troendes dåb", som man kalder det. Når man har barnedåb i folkekirken, er det fordi, der lægges vægt på, at det er Gud, der handler i dåben og vil vise at Guds modtagelse af os ikke er noget, vi skal gøre os fortjent til, men at det alene skyldes Guds nåde. I baptistkirken siger man også, at Gud elsker alle mennesker, uden at de har gjort sig fortjent til det, og at troen er en gave fra Gud, men i baptistkirken ser man dåben som en håndgribelig bekræftelse på Guds kærlighed til det enkelte menneske, og som menneskets synlige svar til Gud. Det betyder, at man i baptistkirken kun døber mennesker, der selv ønsker at blive døbt, og som på den måde bekender sin tro og taknemmelighed over for Gud. Selve dåbsritualet er også anderledes end i folkekirken, hvor barnet kun får vand på hovedet. Når man bliver døbt i baptistkirken bliver man dykket helt ned i et bassin med vand.

## Metodistkirken

- Metodistkirken har sine rødder i den åndelige og sociale vækkelse i England i 1700-tallet. En mand ved navn John Wesley stod i spidsen.
- Kirken virker ud fra centrale sætninger som ”Tro virksom i kærlighed” og ”Tro uden gerning er ufrugtbar”.
- Metodistkirken blev anerkendt i Danmark i 1865. Det er en lille kirke i Danmark med kun ca. 2500 medlemmer.
- Metodistkirken, som egentlig består af mange selvstændige kirker, har ca. 75 millioner medlemmer på verdensplan. Der er altså ca. lige mange metodister og lutheranere.
- Ordet "metodist" kommer af "metode", der på græsk egentlig betyder "at holde sig til en vej". De første kristne blev kaldt "de der holdt sig til vejen" og dermed er en "metodist" en, der holder sig til den kristne vej.
- Metodistkirken har, ligesom folkekirken, to sakramenter: Dåb og Nadver. Og den mest almindelige form for dåb er barnedåb. Senere bekræftes eller bekendes dåbens indhold ved en konfirmation og optagelse i kirken; denne del har stor betydning i metodistkirken.
- Den største forskel mellem folkekirken og metodistkirken er nok måden at være kirke på. Indholdet er næsten ens, men formen er forskellig.

## **År 1900: Fælleskirkelige bestræbelser – katolsk kirkemøde**

I løbet af 1900-tallet begyndte man at arbejde hen imod et større samarbejde mellem de forskellige kristne kirkesamfund – også kaldet den økumeniske bevægelse. Ordet økumeni har intet at gøre med økonomi. Økumeni betyder fælleskirkeligt og bruges om fællesskabet mellem de mange grene på vores kirkelige stamtræ. I Danmark f.eks. er der en række forskellige kirkesamfund. De samarbejder, og man kan forklare økumeni med de kirker og mennesker, der synes, at deres kirke er en del af noget større, nemlig Kristi kirke. Økumeni er, når man synes, det er et problem, at kirker ikke kan fejre nadver sammen og ikke anerkender hinandens dåb som værende rigtige.

Hvis man skæver til Bibelen, så er tanken om kristen enhed stærk. Det findes i udtryk som ”i Kristus er vi alle ét”, men det betyder ikke det samme, som at vi skal være ens.

I Johs.17.21 peges på enheden mellem disciplene og alle de, som tager imod vidner om, hvem Gud er. Det kan man vist godt sige er et ideal, som vi aldrig har formået at fastholde. Enhedstanken er

meget stærk helt fra begyndelsen. Se f.eks. også 1.Kor.12.12-28, der præsenterer tanken om den kristne menighed som Kristi legeme.

### **Råd og nævn i Danmark såvel som internationalt arbejder for den økumeniske sag:**

I 1939 Blev det Økumenisk Fællesråd i Danmark oprettet.

I 1948 skabtes Kirkernes Verdensråd (den katolske kirke er ikke med, og den ortodokse kirke har kun observatørstatus).

I 1954 dannede man Folkekirkens Mellemkirkelige Råd, som skulle være med til at skabe samarbejde på tværs af de enkelte kirkesamfund i Danmark.

I 2004 stiftedes Danske Kirkers Råd.

### **Vatikanerkonciliet 1962-65**

Vatikanerkoncil betyder katolsk kirkemøde. Stik mod alle forventninger fik mødet virkelig sat skub i det kirkelige samarbejde og blev et gennembrud for samtaler ikke bare mellem den katolske kirke og andre kirkesamfund, men i lige så høj grad disse samfund indbyrdes. Det er efter, eller midtvejs i, dette 3 år lange kirkemøde, at øst og vest atter begynder at samtale efter fuldstændig stilstand siden 1054! Man opfatter nu hinanden som søsterkirker.

Kirkemødet skabte altså samtaler på kryds og tværs kirkerne imellem. Vi vil faktisk gerne forstå hinanden, og mødet satte en meget vigtig udvikling i gang og har på en måde sat en parentes om de splittelser, der har været op igennem tiden.

Samtalerne skabte også møde med andre kirketraditioner og medførte en ny tilgang og forståelse for at benytte andre traditioner end de, der stammer fra ens egen kirke. I starten af 90'erne var der f.eks. mange, der anskaffede sig lysglober til kirkerne, men der var også massive røster, som anså denne tradition for at være særlig katolsk. Et modspørgsmål til dette kunne meget vel være, om det at bruge lys skulle være forbeholdt katolikkerne, eller om lystænding helt fra begyndelsen har været en vigtig tradition for kristne.

### **Den Evangelisk Lutherske Kirke i Danmark - folkekirken**

Der er ca. 2000 sogne i Danmark. Alle bor i et sogn og tilhører en bestemt kirke. Præsten er ansvarlig for forkyndelsen i sognet, for sjælesorg, nadver og dåb samt det folkelige fællesskab med befolkningen i sognet.

Ud over præsten er der et menighedsråd, og det har også ansvar for, at der er gode kår for alle folk i sognet. Når man vælges til et menighedsråd, forpligter man sig på følgende: ”Jeg lover på ære og samvittighed at ville udføre det mig betroede hverv i troskab mod den danske evangeliske-lutherske folkekirke, så den kan byde gode kår for den kristne menigheds liv og vækst!”

Et menighedsråd har altså ikke blot ansvar for en masse administrativt i forhold til kirkerne, sørge for præstebolig, kirkegård etc. Det handler også om liv og vækst. Hvis man ønsker at gøre brug af sin demokratiske ret, kan man forholdsvis nemt komme ind i et menighedsråd!

Det er vigtigt at fastholde, at kirken er os. Dvs. at man ikke behøver at være særdeles teologisk bevandret for at have en holdning til og nogle ideer om, hvordan kirken er/kan være. Hvis man vil noget med kirken, er det vigtigt, at man er med til at debattere gudstjeneste og sætter fokus på, hvad man ønsker sig. Måske i form af nye salmer, anderledes musik, mere forklaring til prædikenen, præsentation af tema etc.

Vores grundlov præciserer, at vores kirke er en folkekirke, der understøttes af staten. Dvs. at den ikke længere er under staten, som blev løst fra det religiøse grundlag. Religionsfrihed blev indført, og kirken er formentlig stadig folkekirke, alene fordi der er så mange medlemmer i den – et overvældende flertal.

Der er i Danmark stor debat om forholdet mellem stat og kirke: én gruppe ønsker en total løsrivelse fra staten, mens andre er bange for denne bevægelse, for hvilke grupper i kirken vil så tage magten? I dag handler spørgsmålet specielt om, hvem der kan udtale sig på kirkens vegne. Og det kan vel i virkeligheden ingen og alle. Som det er nu, er dronningen og kirkeministeren de øverst ansvarlige, men de gør intet uden at høre forskellige grupper først: Biskopperne, menighedsrådsforeningen, præsteforeningen, de forskellige kirkelige retninger, Indre Mission, grundtvigianerne, KFUM og KFUK etc.